

Александра З. Миљановић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

ОДЈЕЦИ ИНДИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

(*Индија и српска књижевност*, зборник радова

Округли сто Индија и српска књижевност, Задужбина

„Доситеј Обрадовић”, 23. децембар Београд, 2019.

Београд: Задужбина „Доситеј Обрадовић”, 2021.)

Сачињен од радова представљених на округлом столу одржаном 23. децембра 2019. године у Задужбини Доситеја Обрадовића, зборник *Индија и српска књижевност* објављен је 2021. године у издању Задужбине „Доситеј Обрадовић”. Зборник чини седам значајних радова, посвећених различитим „одјецима” Индије у српској књижевности, аутора Александра Ломе, Лидије Делић, Славка Петаковића, Персиде Лазаревић Ди Ђакомо, Горана Максимовића, Нађе Ђурић и Немање Радуловића.

Уводно поглавље *Реч унапред* је реч уредника Немање Радуловића које, поред осврта на теме радова, указује на досадашње проучавање везано за Индију и српску културу, као и на значај радова објављених у зборнику који на својеврстан начин одговарају на питања зашто је писцима била важна Индија и шта је она за њих представљала, те употпуњују историју српске књижевности из новог угла, превасходно истраживањем контаката и извора.

Прва два рада посвећена су усменој књижевности. Рад Александра Ломе *Точак и колотечина. Поимање времена у епским традицијама старих Индијаца и Срба* компаративним приступом испитује концепцију времена

* aleksandra.miljanovic1@gmail.com

у индијској и српској епској традицији, које, иако знатно просторно удаљене, показују заједничко наслеђе, нарочито када се пореде *Махабхарата* и песме о Косовском боју, при чему се могу уочити и сродности између јунака индијске и српске епике. Представу о цикличном току времена, својствену старим Индоевропљанима, која са праволинијским током твори интеракцију помоћу које би се могло дефинисати епско време, аутор илуструје и етимолошки, откривајући својеврсну везу између староиндијског и српског назива за време.

Већ сам наслов рада Лидије Делић *Равна, проклета, влашка. Концептуализација Индије у усменој поезији* открива разнолику слику Индије у народним песмама. Анализирајући епску, лирску и лирско-епску грађу, ауторка уочава два пола замишљања Индије. Најпре, проналази да се Индија у усменој традицији обликује као простор „другости”, што отвара могућности за тумачења са имаголошких аспеката. Такву Индију је народни певач с једне стране представљао као проклету, и то најчешће у песмама које тематизују смак света, при чему се „другост”, како примећује ауторка, у овим песмама не остварује у просторном, већ религијском, временском, па и метафизичком смислу, док се с друге стране појављује и инверзна слика проклете Индије, трансформисане у земљу рајског обиља. Имајући у виду представу Индије као места хетеротопије, ауторка тумачи песме с темом мртвих похођења и женидбе с препрекама, као и атрибуцију Индије као „влашке” у интерпретацији муслиманских певача. На другу „страну” замишљања Индије ауторка смешта мистификације Верковића и Милојевића, у којима се слика Индије укључује у идентитетско језгро, чиме се „друго” и „туђе” представља као „наше”.

Славко Петаковић *Трагом Држићевих Индија* тумачи алегоријске слике Велике, Мале, Нове и Старе Индије у Држићевој комедији *Дундо Мароје*. Осврћући се на нека од многобројних тумачења богате симболике монолога негрманта Дугог Носа, према којима Индије представљају модел утопије контрастиран пишечевој стварности и друштвено-политичку сатиру, аутор испитује изворе који су писцу могли да послуже за обликовање слике Индије закључујући да је реч о непрегледној грађи, те да нема довољно чињеница које би потврдиле да је Држић имао конкретну подлогу митопоетског предлошка Индија. С тим у вези, Петаковић поставља важна питања о разумевању значења комедије имајући у виду време њеног првог извођења и публику и износи закључак да су богати значењски нивои били намењени различитим слојевима публике и открива симболику према којој алегоријска Индија није далеки простор, већ простор у човеку самом.

Индијске узгреднице Павла Соларића је рад Персиде Лазаревић Ди Ђакомо у којем анализира Соларићев приступ Индији и санскриту, остварен пре свега у његовим филолошким списима о прошлости Срба и Словена. Ауторка, читајући Соларићеве преводе и дела као што су *Кључић у моје Земљописаније*, *Мудрољубац индијски*, *Римљани славенствовавцији*, као и необјављени рукопис који се чува у Архиву САНУ *Рода славенскога почетака, размноженіе, породе и изроди*, долази до одговора по питању Соларићеве представе о Индији, нарочито везане за питање језика, те закључује да с једне стране, упркос оновременом појачаном интересовању за Исток, Соларић није био задивљен културом Индије, да га је Исток асоцирао на варварство и деспотизам, док је с друге стране у својим филолошким истраживањима, посредством повезивања порекла Индијаца са Сарматима, закључивао да су Сармати словенски народ по питању језика.

Горан Максимовић у раду *Милан Јовановић Морски и Индија* анализира његове путописе посвећене Индији, објављене у књизи *Тамо амо по Истоку*, те беседу *Поглед на индијску драму*. Пишући о Јовановићевим путописима, аутор нарочито осветљава пишчеве поступке при сликању предела и градова, реалистичка опажања, истичући при томе својеврсне импресије и наглашена лирска осећања која изазива очараност Индијом, али и људи и обичаја, при чему, како истиче аутор, настају праве антропогеографске и етнографске студије у малом, због чега, између осталог, закључује да се Морски сврстава међу запажене путописце српске књижевности XIX века.

Рад Нађе Ђурић такође је посвећен путопису. Анализирајући *Записе по Индији* Божидара Карађорђевића, ауторка тежи да прикаже овај путопис као импресионистички текст будући да је усмерен на представљање чулних утисака. У том погледу, у раду се кроз неколико целина (Импресионизам и путописна књижевност: двоструки контекст *Записа о Индији*, Градови и тренуци: двојака композиција путописа, Слике које промичу: уобличавање пролазног) тумачи композиција самог дела, пишчеве технике описивања које полазе од чулног утиска у коме се преклапају субјективно и објективно, те поступци поређења и пантоними као средишњи појам дескрипције, који је, како ауторка уочава дајући конкретне примере из *Записа*, обавезан у Карађорђевићевом тексту.

Немања Радуловић у раду *Махатма Ганди и српска међуратна интелегенција* открива недовољно истражену рецепцију српских интелектуалаца (Н. Велимировић, В. Стајић, П. Радосављевић, браћа Мицић, В. Глигорић, М. Марковић) о Гандију. На основу опсежног прегледа чланака

и књига аутор долази до значајног запажања о представи познатог Индијца у српском ученом свету, закључивши да се, без обзира на очигледне разлике међу личностима које износе свој став о њему, Ганди посматра као ауторитетни глас Индије, месијанска фигура универзалног значаја. Узимајући у обзир и културно-историјски контекст, Радуловић запажа и да је наклоност према Гандијевој личности проистекла из афирмације народа који се супротставља туђинској власти, као и због његове критике Запада.

Од разматрања и усменог и писаног, епике и лирике, драме и путописа, филолошких списа и културно-историјских тема, зборник *Индија и српска књижевност*, због јединствене теме којом окупља различита истраживања посвећена одјецима Индије у српској књижевности, па и култури уопште, пружа велики допринос изучавању представе и рецепције Индије. Радовима који обухватају широки лук српске књижевне традиције указује се на својеврсну слику Индије у различитим делима, испитују се извори и контакти, те утицаји индијске књижевности и културе, чиме се отвара могућност за нека нова тумачења и пружа велики подстицај за стварање нарочите области истраживања коју би представљала индологија у српским научним круговима.